

BESPREKING

Knaagdieren van Benin

Onder auspiciën van ReRe en de VZZ (ReRe staat voor Réseau Rongeurs et Environnement: Netwerk Knaagdieren en Milieu van de West-Afrikaanse staat Benin) is onlangs een Franstalige veldgids voor de knaagdieren van Benin uitgegeven. ReRe heeft zich ten doel gesteld om de diversiteit van knaagdieren in Benin in kaart te brengen (welke soorten waar), de toe- of afname in aantallen en verspreiding na te gaan en om de schade door knaagdieren te bestrijden zonder het voortbestaan van soor-

ten in gevaar te brengen.

De behoefte aan een determinatiegids werd manifest, omdat uitroeiing van soorten dreigt wegens al dan niet vermeende schade aan landbouwgewassen. Het Duurzame Ontwikkelingsverdrag tussen Benin en Nederland maakte het mogelijk om in samenwerking met de lokale bevolking een groot-scheeps inventarisatieprogramma op te zetten, teneinde de knaagdier-fauna in de verschillende districten in kaart te brengen. Bij de samenstelling en uitgave van de gids was een

groot aantal zoölogen en vrijwilligers van zowel VZZ als ReRe betrokken; 'chef de Projet' was Jaap de Visser.

De gids oogt zoals we van diergidsen gewend zijn: op de kaft enkele plaatjes, de namen van de samenstellers en de logo's van de organisaties die de uitgave mogelijk gemaakt hebben. De inhoud van de gids heeft voor de gebruiker echter enkele verrassingen in petto.

In de gids zijn alle in Benin en de omliggende landen voorkomende soorten beschreven en afgebeeld: 55 soorten en één ondersoort. Van elke soort is er een duidelijke foto in kleur of tekening, de laatste nogal eens bleekjes overkomend door de gebruikte pasteltinten. Naast de gebruikelijke informatie omtrent namen in diverse talen (waaronder de vier grootste lokale), herkenning, gedrag, biologie, ecologie en voortplanting, zijn er enkele onverwachte rubrieken: gebruik, schadelijkheid, beschermings-status en aanbevolen bestrijdingsmethoden. Op de verspreidingskaarten is meestal ook aangegeven waar het betreffende dier in het buurland Togo is aangetroffen. In de gids is een determinatie-abel opgenomen en een overzichtelijke lijst met de meest gebruikte namen van de beschreven soorten in de tien kleinere officiële talen die Benin rijk is.

Buitengewoon aardig is de afdeling spreken, waarin de culturele betekenis van de knagdieren tot uitdrukking komt. Honderd tweënvijftig sprekwwoorden en gezegden laten zien, dat niet alleen in de westerse cultuur vergelijkingen met dieren gebruikt worden als relativisering en rake typering van situaties in het dagelijks leven. Zoals: Met een muizenval kun je geen vliegen vangen en: De hond die op eekhoorns jaagt kan ook een haas vangen. Maar ook moralistische waarschuwingen: De muis geeft de kat een klap in het gezicht (De muis pleegt majesteitsschennis, de belediging kon niet uitblijven, maar ook in de betekenis van Wie wind zaait, zal storm oogsten).

Tot slot een bijzonder praktische handleiding voor het houden en fokken van twee soorten grote - en naar verluidt leukere - knagers: *Thryonomys swinderianus*, de aulacode (bij ons meer onder de naam rietrat bekend) en *Cricetomys gambianus* (Gambiaanse reuzen-

rat). De rietrat is een interessante eiwitbron met zijn gewicht tot zes kilogram (na het stekelvarken het grootste knagdier van Afrika), maar ook de handzame reuzenrat van twee kilo mag er zijn. Voor beide soorten wordt beschreven hoe ze te houden en welke ziekten en parasieten bestreden moeten worden. Vooral aan de aulacode wordt veel aandacht besteed, ook hoe een dier dat ontsnapt, weer gevangen moet worden: eenvoudig door de kooigenoten tijdelijk ergens anders onder te brengen en het hok open te zetten tot hij terugkomt. Door het fokken van deze dieren te propageren, hoopt de ReRe de jacht op in het wild levende dieren te beperken.

Alice Pillot

Guide Préliminaire de Reconnaissance des Rongeurs du Benin. J. de Visser, G.A. Mensah, J.T.C. Codjia, A.H. Bokonon-Ganta, 2001. ISBN 99919-902-1-6. ReRe, Cotonou, Benin en VZZ, Arnhem. 256 blz. Prijs 15 Euro, verkrijgbaar bij de VZZ.

Zoogdieren, het beschermen waard

Het Beschermingsplan Vleermuizen van Moerassen!

Met dit plan krijgen de vleermuizen een stevige inbreng in een integrale bescherming van onze natte gebieden. Bij 'vleermuizen' denk je aan een historisch kerkje en een beschutte idyllische begraafplaats met oude knoestige holle bomen, of aan donkere diepe mergelgroeves in het Limburgse krijtlandschap. In het beeld dat men heeft van het open en windrijge met rietzomen omlijnde landschap van onze Nederlandse laagvenen, plassen en meren of rivieren, duiken niet meteen vleermuizen op. Toch zijn deze vaak voedselrijke natte gebieden, onze wetlands of moerassen, van groot belang als foerageergebied voor vleermuizen. De soorten die in open gebied jagen hebben hun

verblijfplaatsen in huizen of bossen bij de waterrijke gebieden. Voor het Beschermingsplan Moerassen zijn daarom documenten over vogels, amfibieën, reptielen, flora, vlinders en libellen en ook de vleermuizen geschreven.

Het Beschermingsplan Vleermuizen van Moerassen is ontwikkeld aan de hand van vier zogenaamde aandachtsoorten: de meervleermuis, de rosse vleermuis, de ruige dwergvleermuis en de tweekleurige vleermuis. Deze soorten verschillen onderling sterk in hun ecologie en de relatie met het natte gebied, in hun status in het (inter)nationale beleid en in de knelpunten en kansen die er liggen. Samen laten ze ons zien welke eisen vleermuizen stel-

len aan de inrichting en het beheer van moerassen.

Om de integratie van de eisen van verschillende soortgroepen makkelijker te maken, is het plan opgesteld naar voorbeeld van het Beschermingsplan Moerasvogels. Het bespreekt de aanleiding en doelstellingen van het plan, geeft een verantwoording van de keuze van aandachtsoorten, geeft een indica-

tie van streefwaarden voor duurzame populaties, beschrijft het leefgebied en de ecologie, analyseert de relatie van de aandachtsoorten met moerassen en hun omgeving, identificeert knelpunten en formuleert gewenste maatregelen en acties.

En een bron van informatie en inspiratie voor iedereen die laag Nederland en de omrin-

gende bosgebieden en bebouwing duurzaam wil beheren.

Dennis Wansink

LIMPENS, H.J.G.A., 2001. Beschermingsplan Vleermuizen van Moerassen. Rapport 2001.05 Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, Arnhem. 84 pp. Het rapport is als PDF-bestand van de website www.vleermuis.net op te halen.

Ik ga op reis en ik neem mee...

Vakantie staat voor de deur en dus ook het jaarlijkse dilemma: wat gaat mee op vakantie en wat blijft thuis? Libellengids niet, Odon-tabel wel? De Johnson-vogelgids of toch de ANWB-gids?

Wat er in elk geval in de bagage van geen enkel VZZ lid mag ontbreken is "The mammals of Britain and Europe" van David MacDonald and Priscilla Barrett. Deze veldgids beschrijft alle zoogdieren die voorkomen van Engeland tot Wit-Rusland en van Finland tot Spanje.

De gids is zeer volledig, met per soort naast een beschrijving van de soort en sporen, schedel en veldkenmerken (voor de zeezoogdieren ook de "spuitvorm"!), ook veel informatie over het sociale systeem, home range grootte, de voortplanting, de "general biology" en de bedreiging en bescherming in Europa. De informatiedichtheid is dan ook behoorlijk hoog: dit is naast een veldgids een echt naslagwerk.

De kleurplaten zijn mooi en vooral levensecht. Priscilla Barrett verstaat haar vak en het is te zien dat ze bij haar tekeningen uitgaat van levende dieren.

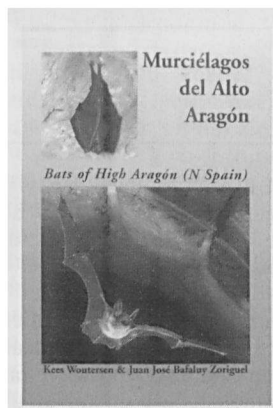
Het boek bevat ook kleine verspreidingskaarten. Er zijn wel wat minpuntjes te noemen: zo zijn beschrijvingen van de vleermuisgeluiden erg minimaal. Een lacune die de Nederlandse bewerking van de vleermuisgids van Schröber en Grimmberger gelukkig op kan vullen (zie Zoogdier 12(3),

p.47 voor een bespreking).

Degenen die naar Spanje op vakantie gaan en een graag naar vleermuizen kijken en luisteren kunnen niet vertrekken zonder "Bats of High Aragón". Deze prachtige tweetalig Spaans-Engelse gids beschrijft de vleermuizen die voorkomen in Aragón. Dit gebied ook wel Huesca genoemd, is zeer rijk: 24 van de 25 in Spanje voorkomende vleermuizen vliegen hier rond!

De soortbeschrijvingen bevatten korte omschrijvingen van vindplaatsen van de soort in Aragón, en een tekening. De tekeningen zijn leuk, maar niet geschikt voor determinatie. Interessant zijn de eerste hoofdstukken aan het begin van het boekje, waarin een beeld wordt gegeven van de ecologie van de in het gebied voorkomende soorten, de bescherming van vleermuizen in de streek en een omschrijving van de geologie van de High Aragón.

Wat ik wel mis is een bespreking van de literatuur over verspreiding van vleermuizen in andere delen van Spanje. Met dit boekje willen de auteurs de nog beperkte kennis over de vleermuizen in Spanje verzamelen en tegelijk deze groep dieren onder de aandacht brengen van een breder publiek. Dat deze gids ook door de Nederlandse vleermuisliefhebber op vakantie is te gebruiken, is daarbij mooi meegenomen. En zo kan het boek weer leiden

tot meer kennis over de precieze verspreiding!

Jasja Dekker

David W. MacDonald & Priscilla Barrett, 1999. Mammals of Britain & Europe (Collins Field Guide). HarperCollins, London.
Kees Woutersen & Juan José Bafaluy Zoriguel, 2001. Bats of High Aragón (N Spain). Kees Woutersen Publicaciones, Huesca.

Met vryaerts en resoelen

De ouderwetse titel laat eerder een historisch werk dan een natuurboek vermoeden maar met de ondertitel "Het verdwijnen van de wolf in Vlaanderen" wordt alle twijfel weggenomen. Het boek blijkt een kruisbestuiving te zijn tussen geschiedenis en natuurwetenschap en verhaalt het uitstervingsproces van de wolf in de Lage Landen, Wallonië en de randgebieden. De titel refereert naar jachtvoorwerpen die de auteur symbool stelt voor het eeuwenlang

conflict tussen mens en wolf. Geschriften over de wolf zijn minder zeldzaam dan men denkt en verwijzingen naar gedode wolven duiken geregeld op in de rekeningen van toenmalige instanties. De wolf figureert ook regelmatig in histories over onze contreien, die op onverbloemde en soms heroïsche wijze vertellen over de strijd tegen het venijn. Nooit eerder werd die veelheid aan gegevens systematisch verwerkt, waardoor tot op heden enig inzicht in de achteruitgang van deze vaak verwenste West-Europese toppredator uitbleef. De auteur verschaft met zijn boek toelichting bij het complexe uitstervingsproces van de wolf. Daarbij beperkt hij zich niet alleen tot de rauwe feiten, maar probeert hij de vervolgings(waan)zin van de mens in de toenmalige tijdsgeest te kaderen. De hoofdbrok handelt over jachtresultaten, -technie-

ken en -middelen, maar daarnaast komen ook enkele randfenomenen aan bod evenals enkele biologische aspecten van de wolf, voor zover die uit de historische feiten konden worden afgeleid. Alvorens hij tot de analyse kwam doorploeterde de auteur honderden artikels, waarbij hij algaauw tot de conclusie kwam dat de wolvenvervolgving vele facetten kent. Met het boek worden allicht meer vragen gesteld dan beantwoord. Het geleverde monnikenwerk is dan ook veeleer een aanzet tot verdere studie dan een allesomvattende studie, want vele bronnen blijven voorlopig nog onontgonnen.

Gie Luyts

Natuurhistorische Reeks nr. 3 (2001) - 263 p. - formaat 24 x 17 cm - geïllustreerd. Te verkrijgen via de Natuurpuntwinkel - Graatakker 11, 2300 Turnhout (B) verkoopprijs: 36,50 euro

Wonderlijke beesten

Maar weinig mensen weten dat, naast de zoogdieren die in het standaardwerk 'Zoogdieren van West Europa' beschreven worden, er nog veel meer zoogdieren in Nederland voorkomen. In het wild! Van de Lynx phantoma, regelmatig gezien in Limburg, hebben trouwe krantenlezers vast wel gehoord, maar wie kent de crup, de graphorn, de delfstoffer of de erkling? En toch kunnen we de erkling in het Zwarte Woud tegenkomen en de overige soorten waarschijnlijk zelfs dichterbij huis. Het Engelstalige boekje 'Fantastic Beasts and Where to Find Them' biedt sinds kort uitkomst. Naast bovengenoemde soorten beschrijft de auteur, Newt Scamander, nog een behoorlijk aantal meer en minder bekende (zoog)dieren zoals de centaur en de chimaera. Hij beperkt zich hierbij niet tot Europa en evenmin tot uitsluitend zoogdieren. Dat laatste wellicht doordat het merendeel van de soorten moeilijk in één

klasse onder te brengen is. Zo leggen de behaarde (dus zoogdier-achtige) doxy's eieren en lijken hoofd en voorpoten van een griffioen op die van een adelaar, terwijl het lichaam en achterpoten op die van een leeuw lijken. Ondanks het ontbreken van wetenschappelijke namen en overzichtskaartjes is dit boekje een goede aanvulling op de beschikbare diergidsen. De vermakelijke inleiding door de rector van Zweinstein maakt bovendien duidelijk, dat de opbrengsten van dit boekje naar een goed doel gaan: Comic Relief, dat het geld zal uitgeven aan wereldwijde armoedebestrijding.

Meta Rijks.

Newt Scamander (& J.K. Rowling), 2001. Fantastic Beasts and Where to Find Them. Bloomsbury Press, 42 pp. € 2,50 (ong. € 4) ISBN: 0-7475-5466-8 Nederlandse vertaling is niet meer leverbaar door de uitgever (Fabel-Harmonie.)

Het eekhoornproject

Na een aantal voorbereidende tellingen in de provincie Antwerpen, ging in 2001 de inventarisatie van de rode eekhoorn in Vlaanderen pas goed van start. Door het tellen van nesten en het plaatsen van haarvalen wordt getracht een beeld te verkrijgen van de verspreiding van deze onderschatte knager met de bedoeling de evolutie van de aantallen in de toekomst beter te kunnen opvolgen. De resultaten van het eerste onderzoeksjaar, waaraan tal van vrijwilligers hebben deelgenomen, zijn nu samengevat in een eerste rapport en kunnen verder worden gevolgd via de website van het Instituut van Natuurbehoud (zie hiervoor de rubriek 'Hyperlink').

In het rapport worden de verschillende analysemogelijkheden toegelicht en de beide inventarisatiemethodes onderling vergeleken op hun bruikbaarheid. De telresultaten worden per provincie weergegeven. Tegelijk wordt nagegaan welk bos- en ruimtefactoren het voorkomen van de eekhoorn beïnvloeden.

Goedele Verbeylen

Rapport natuurpunt.studie 2002/1 (2002) - 48 p. - formaat 30 x 21 cm - geïllustreerd te verkrijgen via de Natuurpuntwinkel - Graatakker 11, 2300 Turnhout (B) verkoopprijs: € 8,00